

Wacław Idziak

TURYSTYKA SPOŁECZNA – INSPIRACJE DLA TURYSTYKI WIEJSKIEJ

SOCIAL TOURISM – INSPIRATION FOR RURAL TOURISM

Koszalińskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne
ul. Westerplatte 13, 75-642 Koszalin, e-mail: ktsk@wp.pl

Summary. A decreasing meaning of farming in modern economy is causing rural areas development opportunities to drop. One might say, that a rural areas have a negative balance of exchange with external environment. A decreasing meaning of farming also negatively influences an exchange of values within a rural areas, which reduces its social capital. One can see a tourism as a new chance for rural areas development. Unfortunately use of this chance appears only areas rich in touristic attractions and equipped in proper infrastructure. In this paper one assumed, that social tourism might be one of chances for improving a balance of village – city exchange and internal exchange within rural areas. Various forms of social tourism were presented and a possibility of its adaptation and implementation into Polish rural areas, especially marginally located, was analyzed. The analysis showed, that thematic villages are as well a good example of social tourism and a good background for development of its various forms.

Słowa kluczowe: teoria wymiany, turystyka społeczna, turystyka społecznie odpowiedzialna, wioska tematyczna.

Key words: community based tourism, exchange theory, social tourism, socially responsible tourism, thematic villages.

WSTĘP

Stopniowe ograniczenie roli rolnictwa w gospodarce i życiu społecznym wsi wymaga poszukiwania nowych źródeł dochodu dla jej mieszkańców. Wśród alternatywnych możliwości zarobkowania na wsi bardzo często wymienia się turystykę (Majewski 2001). Niestety, możliwości jej rozwoju na wsi są na ogół ograniczone do regionów zasobnych w atrakcje turystyczne i odpowiednią infrastrukturę, w których są tradycje i umiejętności związane ze świadczeniem usług turystycznych. Jednak nawet tam, ze względu na sezonowość, trudno oczekiwać, by turystyka stała się głównym źródłem dochodu mieszkańców wsi (Rowiński 2011).

W lepszym wykorzystaniu potencjału turystyki jako alternatywnej i uzupełniającej funkcji wsi przeszkadza też zbyt wąski zakres usług turystycznych i niedostatek produktów turystycznych wsi. Możliwości poszerzenia zakresu tych usług oraz tworzenia nowych produktów turystycznych, mniej wrażliwych na sezonowość, można upatrywać między innymi w potencjale turystyki społecznej. Jest to „turystyka z dodaną wartością moralną, która ma przynosić korzyści zarówno gospodarzom, jak i gościom uczestniczącym w wymianie turystycznej” (Minnaert i in. 2006).

Turystyka społeczna w szerszym ujęciu uwzględnia aspekt społeczny w takich obszarach, jak tworzenie oferty, zarządzanie ofertą, podział zysków, rodzaj oferty, rodzaj klientów, zachowanie się w stosunku do miejscowej ludności i jej kultury oraz do środowiska przyrodniczego, a także wkład twórców i odbiorców usług turystycznych w rozwój społeczno-gospodarczy i w solidarność społeczną.

Wśród form turystyki społecznej najczęściej wyróżnia się turystykę socjalną oraz turystykę opartą na lokalnej społeczności (ang. *community-based tourism* – CBT) i zbliżone do niej takie formy turystyki, jak ekoturystyka oparta na społeczności lokalnej (ang. *community-based ecotourism* – CBET), turystyka społecznościowa (ang. *community tourism*). Za pewną odmianę CBT można także uznać humanitarne i społecznie zaangażowane odmiany turystyki slumsowej (*favelowej*)¹ w postaci turystyki społecznie odpowiedzialnej i turystyki donatorów².

Turystyka socjalna, najczęściej utożsamiana z turystyką społeczną, to według Komisji Europejskiej „działalność organizowana w niektórych państwach przez stowarzyszenia, spółdzielnie i związki zawodowe, której celem jest zapewnienie możliwości podróżowania jak największej liczbie osób, a w szczególności osobom należącym do najmniej uprzywilejowanych grup społeczeństwa”³.

Turystyka socjalna koncentruje się na odbiorcach usług turystycznych (osoby, które z różnych względów nie mogą korzystać z turystyki), natomiast w turystyce społecznej typu CBT bierze się pod uwagę dostarczycieli usług turystycznych i ich środowisko. W definicjach CBT podkreśla się najczęściej, że jest to turystyka zarządzana przez społeczności lokalne, które aktywnie uczestniczą w tworzeniu oferty i jej obsłudze. Turystyka ta jest także elementem strategii rozwoju wykorzystującej lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe. Większość zysków z prowadzenia tego typu działalności jest do dyspozycji przedstawicieli lokalnej społeczności (Braun 2008).

Turystyka oparta na lokalnej społeczności rozwija się szczególnie w Azji, Afryce i Ameryce Południowej i jest tam traktowana jako przeciwwaga przemysłu turystycznego prowadzonego przez firmy zagraniczne, które zagarniają dla siebie większość zysków i powodują dalsze ubożenie miejscowej ludności (Puchnarewicz 2008). Przykładem funkcjonowania CBT jest Kirgistan, gdzie turystyka ta jest zorganizowana w formie sieci i centralnie zarządzana⁴. Pojawiają się jednak głosy, że ten typ turystyki nie jest łatwy do prowadzenia i zbyt rentowny (Godwin 2009).

Za odmianę CBT można uznać także humanitarne i społecznie zaangażowane odmiany turystyki slumsowej (*favelowej*)⁵ w postaci turystyki społecznie odpowiedzialnej i turystyki donatorów⁶. Turystyka społecznie odpowiedzialna, nazywana też turystyką na rzecz biednych (ang. *pro-poor tourism*), to światowy trend zyskujący coraz większą popularność (Ashley i Haysom 2005). Celem odpowiedzialnej turystyki jest podróżowanie w humanistycznym i ekologicznym wymiarze. Turysta odwiedzający miejsca, w których panuje bieda,

¹ Por. <http://www.brazzil.com/component/content/article/232-may-2011/10480-rios-favela-tours-helpful-or-just-an-exercise-in-voyeurism.html>; <http://www.favelatour.com.br/>, dostęp kwiecień 2011 r.

² Por. <http://slumtourism.net/opinion-piece/donor-tourism-a-new-form-of-slum-tourism/>, dostęp kwiecień 2011 r.

³ Różne koncepcje turystyki socjalnej: ewolucja podaży i popytu, Komisja Europejska, XXIII Dyrekcja Generalna, Dział Turystyki, 1993, dostęp kwiecień 2011 r.

⁴ Por. <http://www.cbtkyrgyzstan.kg/>, dostęp kwiecień 2011 r.

⁵ Por. <http://www.brazzil.com/component/content/article/232-may-2011/10480-rios-favela-tours-helpful-or-just-an-exercise-in-voyeurism.html>; <http://www.favelatour.com.br/>, dostęp kwiecień 2011 r.

⁶ Por. <http://slumtourism.net/opinion-piece/donor-tourism-a-new-form-of-slum-tourism/>, dostęp kwiecień 2011 r.

stara się przyczynić do rozwiązywania miejscowych problemów i pomagać w rozwoju społeczności lokalnej. Ten typ turystyki oprócz autentycznego zaangażowania w poprawę losu ludności zamieszkującej odwiedzane miejsca ma też niekiedy wymiar czysto biznesowy, służący głównie budowaniu wizerunku firmy lub będący jeszcze jednym rodzajem wydarzenia firmowego – wyjazdu integracyjnego. Zapomina się przy tym, że turystyka jest zbyt często traktowana jako panaceum na problemy lokalne, bez zwracania uwagi na to, że jest ona przemysłem globalnym, kierującym się zasadami neoliberalnej gospodarki rynkowej (Hall i Brown 2008).

Do turystyki społecznej można też zaliczyć różne formy turystyki w gospodarstwach rolnych, takie jak rolnictwo społeczne (ang. *social farming*) oferujące aktywność emerytom i młodzieży szkolnej. W gospodarstwach społecznych prowadzone są także zajęcia dla młodzieży z problemami⁷. Tego typu farmy są też nazywane farmami opiekuńczymi (ang. *care farm*). Ich działalność polega na tym, że społeczeństwa rolnicze w całej Europie mają bogate doświadczenia w promowaniu różnych praktyk i form solidarności oraz pomocy i integracji społecznej⁸.

Inną formą turystyki społecznej są usługi oferowane w ramach przedsięwzięć ekonomii społecznej, np. usługi przez Park Jurajski w Bałtowie⁹ czy ekomuzea¹⁰.

Kończy się już czas prostych rozwiązań w turystyce wiejskiej. Są one skuteczne na obszarach o wyraźnych atrakcjach. Tam, gdzie ich nie ma, trzeba tworzyć specjalne produkty. Źródłem pomysłów na te produkty i sposoby docierania z nimi do rynku wydają się rozwiązania z dziedziny turystyki społecznej. Chodzi tu szczególnie o CBT oraz turystykę odpowiedzialną społecznie, a także potencjał uspołeczniający gospodarstw rolnych. Miejscem projektowania, testowania i wdrażania nowych produktów turystycznych wsi zorientowanych na turystykę społeczną mogą być wioski tematyczne (Idziak 2008). Są one same z siebie przykładem turystyki społecznej i eksperymentu społecznego. W takim środowisku łatwiej adaptować i tworzyć nowe rozwiązania, a następnie upowszechniać je. Wpływ konkretnego przykładu produktu turystycznego czy zajęć proponowanych na wsi jest silniejszy i trwalszy niż tradycyjnych form szkoleń. Wymaga to jednak większego zaangażowania w ich tworzenie i zarządzanie nimi zarówno mieszkańców wsi, jak i osób oraz organizacji i instytucji spoza wsi.

TEORIA WYMIANY

Według zwolenników teorii wymiany, stosunki społeczne są wymianą między ich uczestnikami. Ludzie ponoszą koszty, inwestują, aby osiągnąć korzyści. Na gruncie tej teorii społeczeństwo i kultura powstają i istnieją dlatego, że przynoszą korzyści, choć nie zawsze muszą mieć postać materialną czy finansową. W wymianie między ludźmi bardzo często chodzi o dobra mniej namacalne, takie jak przynależność do grupy, kontrola, władza, sza-

⁷ <http://sofar.unipi.it/>, dostęp kwiecień 2011 r.

⁸ Por. <http://www.ncfi.org.uk/>, dostęp kwiecień 2011 r.

⁹ Por. <http://www.juraparkbaltow.pl/>, dostęp kwiecień 2011 r.

¹⁰ http://www.wrzosowakraina.pl/article,ekomuzeum_wrzosowej_krainy_-_w_zgodzie_z_natura!,21.html, dostęp kwiecień 2011 r.

cunek, duma, miłość, dobre samopoczucie, poważanie, czyli o zasoby wpływające na identyfikację oraz samoocenę i spajające społeczeństwo (Turner 1998). Wartość mają osoby, grupy i instytucje dysponujące poszukiwanymi dobrami – materialnymi i niematerialnymi. Ich wymiana może następować w zamian za inne dobra. Jednostki mało zasobne w dobra mogą oddawać swoją uległość, dzięki czemu dysponent dóbr rozszerza zakres kontroli i władzy (Sztompka 2002). Teoria wymiany jest oczywistym uproszczeniem, jednym z możliwych modeli stosunków społecznych i w tej właśnie roli jest tutaj przywołana.

WYMIANA WEWNĄTRZ WSI

Hasło „wieś” ma tyle znaczeń, ile jest różnych wsi. Nie wchodząc w spory definicyjne dotyczące wsi i obszarów wiejskich, przyjmijmy tu, że interesuje nas przestrzeń poza granicami administracyjnymi miast, w której jeszcze do niedawna dominowała działalność rolnicza w formie gospodarstw indywidualnych bądź państwowych lub spółdzielczych. Pod koniec XX wieku w polskim rolnictwie pracowało około 25% ogółu zatrudnionych. Obecnie z pracy na roli utrzymuje się około 15% Polaków. Coraz mniej rolników pracuje na coraz większych arealach. W uprawach przeważają zboża, natomiast zmniejsza się pogłowie bydła. Zmniejszyły się hodowla i uprawy pracochłonne. Duże gospodarstwa rolne są przede wszystkim wyposażone w nowoczesny i wydajny sprzęt, którego naprawa wykonywana jest głównie przez serwis producenta. Najczęściej zaopatrują się one w nasiona i środki ochrony roślin z pominięciem rynków lokalnych. Podobnie odbywa się sprzedaż płodów rolnych i zwierząt. „Nowoczesny” rolnik nie musi się w zasadzie komunikować z wsią, lecz może żyć swoim życiem. Tylko od jego dobrej woli zależy, czy będzie się udzielał społecznie. Dotyczy to szczególnie rolników, którzy gospodarują na majątku dawnych PGR-ów.

Wraz z „unowocześnianiem” rolnictwa zmniejsza się pula walorów nadających się do wymiany między mieszkańcami wsi. Zanikają takie formy wymiany, jak wspólne pasienie krów, pomoc w pracach polowych i żniwach, pożyczanie sobie maszyn i pomoc w ich naprawie. Dożynki bardziej przypominają dawne rytuały niż wynikające z potrzeby wspólnego świętowania z okazji zebrania plonów. Mieszkańcy wsi, wyposażeni w samochody, telewizję satelitarną i Internet, są coraz bardziej samowystarczalni. W mniejszym niż kiedyś stopniu muszą liczyć na pomoc sąsiadów.

Rolnictwo było podstawą do rozmów, często na temat własnych spraw i historii. Dzisiaj zajmują je tematy wzięte z telewizji i Internetu. Trudno jednak je poruszać, bo mało jest historii wspólnych, natomiast przybywa tematów drażliwych i związanych z opcją polityczną.

„Jednak kiedyś wesoło było. Schodzili się wieczorami i takie piosenki śpiewali, że hej. A teraz telewizory spowodowały, że zarosły ścieżki do sąsiadów. Kiedyś każdy wieczór opowiadali różne historie. A teraz stój panie w korytarzu, bo gospodarz za telewizorem siedzi i nie ma jak wejść”. Z opowieści pana Benedykta Pałuboka, osadnika ze wsi Nowogródek w woj. zachodniopomorskim. Kuchcińska (Głos Koszaliński z 1–2.08.1998, s. 9).

W myśl teorii wymiany, jeżeli kogoś nie potrzebujemy, to nie będziemy specjalnie zabiegali o podtrzymanie z nim dobrych stosunków. Zmniejsza się przez to „wartość” sąsiadów, wartość mężczyzn, wartość kobiet i wartość dzieci. Kiedy ubywa gospodarstw, a te, które działają, są coraz bardziej zmechanizowane, zaczyna brakować zajęcia dla dzieci

wiejskich. W niczym specjalnie nie mogą pomóc, a trzeba je żywić i ubierać. Bywa, że przeskadzają też w zajęciu się własnymi sprawami i zarabianiu. Wyrazem tego są tzw. sieroty unijne – dzieci podrzucane na wychowanie dziadkom lub innym krewnym przez rodziców pracujących za granicą. Obraz jest oczywiście przerysowany i nie dotyczy wszystkich wsi. Niemniej zjawisko rozpadu tradycyjnych struktur społecznych wydaje się dość powszechne, zarówno na wsi, jak i, z nieco innych powodów, w mieście.

WYMIANA MIASTO–WIEŚ

W wymianie wieś–miasto polska wieś stoi przeważnie na słabszej pozycji – więcej kupuje (dostaje) od miasta, niż mu sprzedaje (daje). Najważniejszą wartością wsi jest jej przestrzeń, dotyczy to zarówno terenu pod rozbudowę miast, zajmowanego przez centra handlowe i przemysł, jak i na rekreację. Wieś jest wówczas obszarem eksploracji. Na wymianie gruntów za pieniądze korzystają nieliczni jej mieszkańcy, a pozostali stają się ofiarami „rozwoju”.

Paradoksalnie pozycję wymienną wsi wobec otoczenia zewnętrznego dodatkowo osłabia system dopłat do rolnictwa. Wraz z dopłatami rośnie bowiem uległość rolników wobec administracji państwowej i unijnej. O arogancji tej administracji, biorącej się z siły „darowanego” pieniądza, może świadczyć język przepisów i dokumentów, które należy znać i wypełniać.

Cross compliance – zasada wzajemnej zgodności, zasada współzależności – oznacza powiązanie wysokości uzyskiwanych płatności bezpośrednich ze spełnianiem przez beneficjentów określonych wymogów: „W przypadku nieprzestrzegania wymagań, płatności bezpośrednie są redukowane proporcjonalnie do naruszeń. Wymiar sankcji za nieprzestrzeganie wymogów podstawowych będzie uzależniony od wielu czynników”¹¹.

TURYSTYKA SPOŁECZNA W WIOSKACH TEMATYCZNYCH

Wieś tematyczna to wieś, której rozwój podporządkowany jest wiodącej idei, tematowi. Dzięki temu wyróżnia się i jest jedyna w swoim rodzaju. Wieś koncentrująca się na określonym kierunku, temacie rozwoju, w porównaniu z innymi wsiami o podobnym stanie wyjściowym, rozwija się lepiej pod względem gospodarczym i społecznym. W takiej wsi wzrasta też wyraźnie poziom optymizmu. U podstaw tworzenia wsi tematycznych legły przesłanki wynikające z teorii różnych dyscyplin naukowych¹²:

- a) organizacja i zarządzanie: koncentracja na silnych stronach – sukcesy odnoszą organizacje mające unikatową pozycję na rynku i potrafiące ją wykorzystać;
- b) teoria polityki: polityka może być pojmowana jako zarządzanie przyszłością, proces stopniowego urzeczywistniania wizji odnoszącej się do przyszłości;
- c) filozofia: obecnie działania czerpią swą siłę i sens z celu umieszczonego w przyszłości;
- d) psychologia społeczna: koncentracja na jasno zdefiniowanych, wspólnych zadaniach

¹¹ <http://www.cross.mojeagro.pl/>, dostęp kwiecień 2011 r.

¹² Por. www.dorf-stadterneuerung.at/downloads/Studie_Themendoerfer_Brunnmayr.doc, dostęp kwiecień 2011 r.

(system zewnętrzny), co znacznie polepsza jakość stosunków międzyludzkich (system wewnętrzny); wynika z tego, że realizacja klarownych, dobrze zdefiniowanych i przyjętych przez społeczność celów prowadzi do harmonizacji życia społecznego;

e) socjologia: ważny, mocny cel stojący przed społecznością prowadzi do jej lepszego zgrania i wspólnego przekonania co do celowości działań;

f) nauki ekonomiczne: produkt o silnej, rozpoznawalnej marce wzbudza większe zainteresowanie i jest atrakcyjniejszy dla klientów.

Wynika z tego, że tworzenie i funkcjonowanie wioski tematycznej jest przedsięwzięciem o charakterze interdyscyplinarnym. Mamy tu do czynienia z różnorodnymi zjawiskami i zależnościami wynikającymi z działania na „żywym organizmie wsi”.

Można postawić tezę, że wioski tematyczne są same w sobie przykładem turystyki społecznej oraz wielu odmian turystyki społecznej. Tezę tę zweryfikowano na przykładzie pięciu wiosek tematycznych utworzonych wokół Koszalina przez Partnerstwo „Razem” w ramach programu IW EQUAL oraz wioski Karwno w województwie pomorskim i w mniejszym stopniu innych wiosek polskich i zagranicznych. Analizie poddano różne formy turystyki społecznej w tych wioskach i na tej podstawie rekomendowano rozwój turystyki społecznej na obszarach wiejskich.

TURYSTYKA SOCJALNA W WIOSKACH TEMATYCZNYCH

Turystyka socjalna w wioskach tematycznych polega na przyjmowaniu i obsłudze wycieczek ze szkół, przedszkoli i organizowanych zielonych szkół. W niektórych wioskach organizowane są także biwaki dla gimnazjalistów i licealistów oraz trasy wycieczkowe po kilku wioskach. Do wiosek tematycznych trafiają też grupy emerytów i kuracjusze z sanatoriów z Kołobrzegu, Mielna i Dąbek. Oferta wiosek jest odpowiednia dla turystów mniej zamożnych oraz dla organizatorów różnych form zbiorowego wypoczynku. Ważna jest także unikatowość ofert poszczególnych wiosek oraz nasycenie ich zabawami, grami i zajęciami rękodzielniczymi. Do wsi przyciąga też klimat swojskości tworzony przez jej mieszkańców.

CBT I WIOSKI TEMATYCZNE

Wioski tematyczne można potraktować w zasadzie jako przykład CBT, ponieważ, przynajmniej w modelowym wydaniu, są one tworzone z udziałem społeczności lokalnej. Pomyśły na wioskę są wspólnie uzgadniane i najczęściej dotyczą zasobów przyrodniczych, kulturowych i społecznych danej wsi. Ze względu na niedostatki w infrastrukturze technicznej wsi główny nacisk kładziony jest na tworzenie produktów niematerialnych i ograniczanie wydatków na infrastrukturę. Dąży się przy tym do wykorzystania istniejących budynków i ratowania przed dewastacją niepotrzebnych już stodoł, obór itp. obiektów.

Oferta wsi i zarządzanie nimi leży w gestii przedstawicieli społeczności lokalnej, a udział doradców z zewnątrz jest niewielki. Wioski reprezentowane są przez stowarzyszenia lub firmy założone przez ich mieszkańców. Dochody z turystyki prawie w całości pozostają do dyspozycji mieszkańców wsi. Zatrudnienie w wiosce tematycznej znajdują osoby z małymi kwalifikacjami formalnymi, które nie znalazłyby zatrudnienia w zwykłych formach turystyki. Trzeba dodać, że pracują one także w charakterze animatorów.

Tworzenie wiosek tematycznych skutkuje wzrostem samooceny mieszkańców, zaczynają oni także bardziej doceniać zasoby przyrodnicze i kulturowe swoich miejscowości. Można zauważyć, że poprawia się estetyka wsi, a ich mieszkańcy wzmacniają się w swojej obywatelskości¹³.

TURYSTYKA SPOŁECZNIE ODPOWIEDZIALNA I WIOSKI TEMATYCZNE

W przypadku wiosek tematycznych można mówić o kilku formach społecznej odpowiedzialności. Występuje ona już na etapie tworzenia wioski dzięki stosowaniu partycypacyjnych metod planowania oraz metodyki badań doceniających¹⁴. Społeczna odpowiedzialność ważna jest także w tworzeniu ofert wsi. Zwraca się uwagę na ubezpieczenie tego procesu od strony emocjonalnej i finansowej. Zaleca się tu daleko idącą ostrożność w inwestowaniu, proponując tworzenie ofert niskonakładowych. Formą turystyki społecznie odpowiedzialnej jest udział wolontariuszy w tworzeniu ofert wiosek tematycznych¹⁵. Podjęto także próby zainteresowania przedstawicieli biznesu współpracą z wioskami tematycznymi. Zorganizowano np. trzykrotnie sesje wyjazdowe Studium MBA Uniwersytetu Szczecińskiego w wioskach tematycznych. Podczas tych sesji część zajęć prowadzili mieszkańcy wsi.

Współdziałanie z biznesem i tworzenie dla niego ofert to ciągle wyzwanie dla wiosek tematycznych, ale także dla przedstawicieli biznesu. Dobre przykłady można czerpać z doświadczeń organizatorów turystyki społecznie odpowiedzialnej w tzw. Krajach Trzeciego Świata, ale także z Korei Południowej, gdzie działa system ich wsparcia w formie partnerstwa firm i wsi (Idziak 2008).

Wielką szansą i wyzwaniem dla wiosek tematycznych jest organizacja różnego typu szkoleń dla przedstawicieli biznesu, np. z zakresu różnych umiejętności. Na tego typu szkoleniach można wykorzystać właściwą dla tradycyjnej wsi wielozawodowość – rolnik był zmuszony do tego, żeby znać się na wielu sprawach.

TURYSTYKA USPOŁECZNIAJĄCA (SOCJALIZUJĄCA) I WIOSKI TEMATYCZNE

Tworzenie wiosek tematycznych wzmacnia kapitał społeczny wsi (Bielski 2011). W każdej z opisywanych tu wiosek powstały stowarzyszenia, mieszkańcy częściej niż przed rozpoczęciem projektu kontaktują się ze sobą i współpracują, mają też więcej okazji do wspólnego spędzania czasu i świętowania. Więcej jest też kontaktów i współpracy między mieszkańcami poszczególnych wiosek tematycznych. Poszerzyła się także skala współpracy mieszkańców z osobami i organizacjami spoza wsi. Zapraszani są oni np. do uczestnictwa w szkoleniach i innych imprezach organizowanych poza wsiami.

¹³ Por. reportaż radiowy „Pan Kazik”, <http://www.polskieradio.pl/80/1007/Artykul/345736,Pan-Kazik>, dostęp 20.04.2011 r.

¹⁴ W badaniach doceniających ważne jest wychodzenie poza oczywiste zasoby i szukanie okazji do chwalenia. Wykorzystuje się w nich techniki „otwierające serca”, oparte na grach, zabawach i współpracy. Nie zawsze są stosowane z intencją, że są to jakieś badania. Można je utożsamiać z pozytywnym, odkrywczym podejściem do posiadanych zasobów, koncentrowaniem się na tym, co dobre.

¹⁵ Por. reportaż radiowy „Młodzi z miasta budzą wieś”, <http://www.polskieradio.pl/9/325/Artykul/261038,Mlodzi-z-miasta-budza-wies>, dostęp 9.09.2010 r.

W takich wioskach jak Sierakowo Sławieńskie i Karwno kilka razy przeprowadzono kilkudniowe zajęcia dla tzw. trudnej młodzieży. Efekty są zadowalające i wskazują na możliwość ich kontynuacji. Ilustracją przemian, które dokonują się w młodzieży dzięki zajęciom w wioskach tematycznych, jest wypowiedź jednego z uczestników zajęć: „taki jestem nakręcony, taki jestem nakręcony! A nic nie brałem!”

Szczególną misją wsi Karwno (wioska fantazji) jest zachęcenie ludzi do zabawy i rozwijania wyobraźni. Przygotowywana jest tu we współpracy z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej oraz Urzędem Gminy oferta zajęć dla rodzin z problemami alkoholowymi i tych, które mają trudności z komunikowaniem się.

WNIOSKI

Wioski tematyczne to przykład turystyki społecznej, które mogą oferować wiele innych odmian tej turystyki. Turystyka społeczna otwiera nowe horyzonty i wzmacnia gospodarkę oraz kapitał społeczny wsi. Jest szansą dla wsi. Wieś nie skorzysta z turystów, jeżeli nie będzie miała oferty. Gdy taką ofertę przygotowuje ktoś z zewnątrz, to mieszkańcy wsi otrzymają tylko część zysków.

Inwestorzy kierują się najczęściej do tych miejsc, które mają walory. W miejscach mniej zasobnych, daleko od drogi i słabo wyposażonych w infrastrukturę trudno będzie o inwestora.

Wioski tematyczne oferujące produkty należące do turystyki społecznej poprawiają swój potencjał wymiany z miastami i komunikację między swoimi mieszkańcami. Wprowadzają duże zmiany w życiu społecznym wsi i mogą być powodem wielu konfliktów. Dotyczą one najczęściej sposobu dzielenia dochodów z działalności zarobkowej oraz zmian w układach ról społecznych. Osoby, które do tej pory miały dominujące pozycje we wsi i nie przyłączyły się do tworzenia wioski, mogą stać się jej przeciwnikami, ponieważ zagraża to ich pozycji społecznej.

Potencjał rozwojowy turystyki społecznej na wsi jest daleki od wyczerpania. Warto również skorzystać z wzorów wypracowanych w innych częściach świata, zwłaszcza z doświadczenia Kirgistanu związanych z wdrażaniem CBT.

PIŚMIENNICTWO

- Ashley C., Haysom G.** 2005. From philanthropy to a different way of doing business, Presented in Pretoria, October 2004. Submitted as a paper, January 2005, http://www.propoortourism.org.uk/Publications%20by%20partnership/propoor_business_ATLASpaper.pdf, dostęp kwiecień 2011 r.
- Bielski P.** 2001. Karwno – w stronę wsi uczącej się, „Zrównoważony Rozwój – Zastosowania” nr 2, 2011, 38–49.
- Braun J.** 2008. Community-based tourism in Northern Honduras: Opportunities and Barriers, Department of Environment and Geography University of Manitoba, Winnipeg, Manitoba 2008, <http://www.opwall.com/Library/Opwall%20library%20pdfs/PhDs/Braun%20community-based.pdf>, dostęp kwiecień 2011 r.
- Brazzil, Since 1989 Trying to Understand Brazil**, <http://www.brazzil.com/component/content/article/232-may-2011/10480-rios-favela-tours-helpful-or-just-an-exercise-in-voyeurism.html>, dostęp kwiecień 2011 r.
- Care Farming UK**, <http://www.ncfi.org.uk/>, dostęp kwiecień 2011 r.

- Cross compliance**, <http://www.cross.mojeagro.pl/>, dostęp kwiecień 2011 r.
- Donor Tourism: a new form of slum tourism?**, <http://slumtourism.net/opinion-pieces/donor-tourism-a-new-form-of-slum-tourism/>, dostęp kwiecień 2011 r.
- Favela tour**, <http://www.favelatour.com.br/>, dostęp kwiecień 2011 r.
- Goodwin H.** Community-based tourism: a success?, http://haroldgoodwin.blogware.com/blog/_archives/2009/3/1/4108659.html, dostęp kwiecień 2011 r.
- Gostevye doma, suveniry meropriatiâ, Elektronnoe bronirovanie uslug**, <http://www.cbtkyrgyzstan.kg/>, dostęp kwiecień 2011 r.
- Hall D., Brown F.** 2008. The tourism industry's welfare responsibilities: An adequate response? „Tourism Recreation Research” Vol. 33 (2), 2008: 213–218, <http://www.trrworld.org/rp.pdf>, dostęp kwiecień 2011 r.
- Idziak W.** 2008. Wymyślić wieś od nowa. Wioski tematyczne. Koszalin, Wyd. Alta Press.
- Majewski J.** 2001. Turystyka i ożywienie gospodarcze wsi, w: Turystyka wiejska i rozwój lokalny. Red. J. Majewski, B. Lane. Poznań, Fundacja Fundusz Współpracy, 50–52.
- Minnaert L., Maitland R., Miller G.** 2006. Social tourism and its ethical foundations. *Tourism Culture & Communication* 7 (1), 7–17.
- Minnaert L., Maitland R., Miller G.** 2006. Social tourism and its ethical foundations. *Tourism, Culture & Communication*, 7 (12), 7–17, Printed in the USA. All rights reserved. Cognizant Comm. Corp., http://westminsterresearch.wmin.ac.uk/3907/1/Minnaert,_Maitland_&_Miller_2006_final.pdf, dostęp kwiecień 2011 r.
- Młodzi z miasta budzą wieś**, <http://www.polskieradio.pl/9/325/Artykul/261038,Młodzi-z-miasta-budza-wies>, dostęp kwiecień 2011 r.
- Pan Kazik**, <http://www.polskieradio.pl/80/1007/Artykul/345736,Pan-Kazik>, dostęp kwiecień 2011 r.
- Puchnarewicz E.** 2008. Wpływ turystyki na społeczności lokalne. Doświadczenia krajów rozwijających się, w: Turystyka i rekreacja. Warszawa, Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych w Warszawie, 1 (1), 7–21, www.elzbieta-puchnarewicz.pl/attachments/article/.../SPOL%20LOKALNE.doc, dostęp maj 2010 r.
- Rowiński J.** 2011. Uwarunkowania i szanse rozwoju regionów wiejskich – wymiar krajowy i regionalny, s. 10, <http://www.msap.pl/npr/ekspertyzy/uwarunkowania%20i%20szanse%20rowinski.pdf>, dostęp kwiecień 2011 r.
- Różne koncepcje turystyki socjalnej: ewolucja podaży i popytu.** 1993. Komisja Europejska, XXIII Dyrekcja Generalna, Dział Turystyki.
- Social Services in Multifunctional Farms**, <http://sofar.unipi.it/>, dostęp kwiecień 2011 r.
- Studie Themendoerfer Brunnmayr**, http://www.dorf-stadterneuerung.at/downloads/Studie_Themendoerfer_Brunnmayr.doc, dostęp kwiecień 2011 r.
- Turner J.** 1998. Socjologia. Koncepcje i ich zastosowanie. Poznań, Wyd. Zysk i S-ka, 30.
- Witaj w Bałtowie największym kompleksie turystycznym w Polsce**, <http://www.juraparkbałtow.pl/>, dostęp kwiecień 2011 r.
- Wrzosowa kraina**, http://www.wrzosowakraina.pl/article,ekomuzeum_wrzosowej_krainy_-_w_zgodzie_z_natura!,21.html, dostęp kwiecień 2011 r.

